

Rapport 2023-11

Friluftsliv och mångbruk – Mål och utvecklingsbehov för skogens sociala värden

Temarapport

© Skogsstyrelsen 2023

Rapport 2023-11

Projektledare/redaktör
Peter Blombäck

Projektgrupp/författare
Oskar Forsberg
Mattias Sandberg

Omslag
Patrik Svedberg

Skogsstyrelsens rapporter publiceras som pdf-filer på vår webbplats: www.skogsstyrelsen.se.
Här kan även tidigare publicerade rapporter, liksom böcker och övriga trycksaker laddas ner eller beställas.

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Summary	7
1 Mål och roller för skogens sociala värden	8
2 Mål för skogens sociala värden	10
2.1 Skogspolitikens jämställda mål	10
2.2 Miljökvalitetsmålet Levande skogar	10
2.3 Friluftslivspolitik	10
2.4 Strategi för Sveriges nationella skogsprogram	11
3 Friluftslivet som allmänintresse och Mångbruksperspektiv	12
3.1 Två perspektiv på skogens sociala värden	12
3.1.1 Friluftslivet som allmänintresse	13
3.1.2 Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden	15
4 Verktyg och samverkan för skogens sociala värden	17
4.1 Kunskapsutveckling och – spridning	17
4.2 Skogssektorsamverkan: Målbilder för god miljöhänsyn	18
4.3 Skogssektorsamverkan: Gröna steg	19
4.4 Myndighetssamverkan	19
4.5 Naturvårdsavtal för skogar med höga sociala värden	19
4.6 Regionala skogsstrategier och skogsprogrammen	20
4.7 Skogsstyrelsens skolverksamhet	20
5 Mål och utvecklingsbehov för skogens sociala värden	21
5.1 Uttolkning och konkretisering av de politiska målen	21
5.2 Utvecklingsbehov identifierade i projektet	22
5.2.1 Lärandegrupper för tätortsnära skogar	22
5.2.2 Värdekedjor för mångbruk och upplevelsevärden	23
5.3 Utvecklingsbehov identifierade i tidigare utredningar	23
5.3.1 Kommunikations- och rådgivningsinsatser	23
5.3.2 Officiell statistik om skogens sociala värden	24
5.3.3 Uppföljning av Skogsstyrelsens interna arbete	25
5.3.4 Skogsvårdslagen	26
6 Avslutande diskussion	27

Förord

Skogsstyrelsen har bedrivit ett utvecklingsprojekt om myndighetens arbete och roll inom skogens sociala värden. I följande rapport föreslås hur målen för skogens sociala värden kan uttolkas och hur myndighetens roll inom arbetet med skogens sociala värden kan tydliggöras. Bakgrunden är att målen för skogens sociala värden har bedömts som vaga, fördelade på olika politikområden och att det har försvårat implementeringen av träffsäkra åtgärder och styrmedel inom området.

Skogens sociala värden, definierat som de värden som skapas av människans upplevelser av skogen, är viktiga för markägares förhållande till sin skog, brukande och ägande, likväl som för den breda allmänhetens och turisternas rekreation och upplevelser av skogen. Genom att uttolka de politiska målen och förtydliga roller och ansvar kan Skogsstyrelsen och andra aktörer prioritera insatser och fortsätta utveckla skogens upplevelsevärden för bland annat folkhälsa, besöksnäring och attraktivare livsmiljöer i hela landet.

Med utgångspunkt i de politiska målen föreslår vi en uppdaterad grund för Skogsstyrelsens fortsatta arbete med skogens sociala värden. Rapporten pekar ut två centrala perspektiv – *Friluftslivet som allmänintresse* och *Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden*, tillsammans med ett antal förslag på utvecklingsbehov. Rapporten understryker också betydelsen av fortsatt samverkan med bland annat myndigheter, kommuner och skogssektorn som ett viktigt verktyg i arbetet med skogens upplevelsevärden, då dessa värden rymmer en mängd olika aktörer, aktiviteter och nyttor för såväl individ som samhälle.

I detta projekt har Skogsstyrelsen samverkan med ett flertal myndigheter. Vi vill särskilt tacka Eva Stighäll och Åsa Blomster på Friluftslivsenheten, Naturvårdsverket för stöttning och förslag som bidragit till att utveckla den här rapporten och den handlingsplan för skogens sociala värden som tagits fram inom projektet i samverkan med en rad olika myndigheter.

Göteborg i augusti 2023

Dan Rydberg
Enhetschef, Skogsstyrelsen

Peter Blombäck
Senior advisor, Skogsstyrelsen

Sammanfattning

Skogsstyrelsen definierar skogens sociala som de värden som skapas av människans upplevelser av skogen. Skogens upplevelsevärden är viktiga för bland annat hälsa, friluftsliv, mångbruk och regional utveckling. Skogens sociala värden värderas högt av en bred allmänhet och upplevelsevärden är betydelsefulla för de olika mål som många skogsägare har med sin skog.

Under 2022–2023 har Skogsstyrelsen bedrivit ett projekt för att utveckla arbetet med skogens sociala värden både internt och extern. I projektet har Skogsstyrelsen åtagit sig att göra en uttolkning och konkretisering av nuvarande politiska mål, samt att tydliggöra myndighetens roll inom skogens sociala värden i samverkan med kommuner, regioner, länsstyrelser och andra myndigheter.

Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden styrs enligt myndighetens instruktion av politiska målsättningar som de uttrycks i de Skogspolitiska målen, miljö kvalitetsmålet Levande skogar och Friluftslivspolitikerna, Mål 4. Även regeringens Strategi för Sveriges nationella skogsprogram är vägledande för Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden. Frivillighet, rådgivning, samverkan och kunskapsutveckling är grunden för Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden. Målbilder för god miljöhänsyn, Naturvårdsavtal för skogar med höga sociala värden och myndighetens medverkan i samhällsplaneringen är viktiga verktyg och sammanhang för fortsatt utveckling av skogens sociala värden.

Utifrån målen har Skogsstyrelsen identifierat **Friluftslivet som allmänintresse** och **Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden** som två sinsemellan kompletterande perspektiv inom myndighetens arbete skogens sociala värden. Båda perspektiven bygger på kunskap om upplevelser av skogen, i hela landet, i närheten av där människor bor, men också på distans. Markägar-, yrkes- och näringslivsperspektiv på skogens upplevelsevärden står i centrum för Mångbrukarperspektivet. Friluftslivet som allmänintresse sätter fokus på hänsyn och skötsel som tillgodoser människors behov av och tillgång till attraktiva natur- och kulturmiljöer i skogen för rekreation, folkhälsa och attraktiva boendemiljöer.

Då Skogsstyrelsen i tidigare utredningar bedömt målen som vaga föreslår vi följande uttolkning och konkretiseringar av de politiska målen för skogens sociala värden:

Övergripande mål för skogens sociala värden

- *Skogens sociala värden i form av kommersiella och icke-kommersiella upplevelsevärden ska värnas.*

Friluftslivet som allmänintresse

- *Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande och social gemenskap, ökad kunskap om natur och miljö genom friluftsliv.*

- *Hänsyn bör tas till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap.*
- *Friluftslivet ska i sitt utövande ta hänsyn till markägarens och nyttjanderättsinnehavares intressen.*

Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden

- *Handlingsfriheten för inriktning av skogsproduktion som värnar och bibehåller skogens sociala värden bör synliggöras genom ökad kunskap om skogens alla värden.*
- *Skogens sociala värden ska beaktas vid mångbruk av skog för ökad sysselsättning och landsbygdsutveckling.*

Förslagen till utvecklingsbehov inom skogens sociala värden handlar bland om att Skogsstyrelsen tar initiativ till lärandegrupper för tätortsnära skog, att myndigheten stärker den interna och externa kompetensen om affärsmodeller och värdekedjor kopplade till skogsupplevelser i inom ramen för mångbruk, samt att myndigheten utvecklar statistik och intern uppföljning av arbetet med skogens sociala värden.

Summary

The Swedish Forest Agency defines forest social values as those values that are created by human experiences of the forest. Forest social values are important from different perspectives, including health, outdoor recreation, multiple-use forestry, local and regional development.

In 2022-2023 the Forest Agency initiated a project aiming to revisit the political goals and to clarify the agency's role in the development of forest social values. Following political goals that are directing the Forest Agency work in this field:

- the two equal objectives in the Forestry Act
- the Swedish environmental objectives, with targets on outdoor recreation
- the Swedish outdoor recreation objectives, especially goal 4 Access to nature for outdoor recreation
- objectives for focus area 2 on multiple-use forestry in the strategy for the National Forest programme for Sweden

From these goals we identified **Outdoor recreation as a public interest** and **Multiple-use perspective on forest social values** as two complementing perspectives that can guide the agency's work with of forest social value. Both perspectives require knowledge about the role of experiential values of forest, in the vicinity of people's residence as well as the role experiences of forests on a distance. Landowners, professionals, and regional development perspectives are the focal points within the multiple-use perspective on forest social values. Outdoor recreation as a public interest sets focus on forest management that supports people's needs and access to attractive forests for recreation and public health.

Free will engagement, advisory support, cooperation with the forest sector, authorities and municipals, and knowledge development are the basic measures for the Forest Agencies work with forest social values. Target descriptions for conservation measures in forestry operations, conservation easements in forests with high social values, and the agencies participation in urban and regional planning are some of the relevant tools and arenas for support and development of forest social values.

Finally, we propose measures for the development of forest social values, including learning groups for urban forests, enhancing internal and external competences concerning business models and value-chains on forest social values within the frame of multiple-use forestry, and developing statistics in the field of forest social values.

1 Mål och roller för skogens sociala värden

I den här rapporten ger vi förslag till uttolkning och konkretisering av de politiska målen för skogens sociala värden, samt förslag som syftar till att tydliggöra Skogsstyrelsens roll inom området och inriktning på arbetet framåt för skogens sociala värden. Rapportens målgrupp är medarbetare på Skogsstyrelsen, skogssektorn, myndigheter, kommuner, organisationer och andra intressenter som arbetar med skogens upplevelsevärden.

Skogsstyrelsen definierar skogens sociala värden som värden som skapas av människans upplevelser av skogen. Definitionen av skogens sociala värden inbegriper även upplevelser och erfarenheter knutna till ägande och brukande av skog, liksom kommersiellt nyttjande och tillgängliggörande av skogen där upplevelsevärden står i centrum, så som turism och besöksnäring.

Myndighetens arbete med skogens sociala värden syftar till att tillgodose människors behov av och tillgång till attraktiva miljöer i skogen.¹ Skogens upplevelsevärden har betydelse för bland annat människors välbefinnande, rekreation, friluftsliv, folkhälsa, turism, pedagogik, identitet, mångbruk, goda livsmiljöer och regional utveckling.² Människor upplever skogen med alla sinnen, men upplevelser av skogen sker också ”på distans” via bilder, filmer och texter.

Skogens sociala värden värderas högt av en bred allmänhet, bidrar till attraktiva boendemiljöer och är viktiga ur folkhälso- och rekreationssynpunkt liksom för de olika mål som många skogsägare har med sin skog. Trots detta finns det utmaningar med målen för skogens sociala värden. Skogsstyrelsen har framhållit att målen är vaga, att de är fördelade på olika politikområden och myndigheter, vilket bedöms försvåra implementeringen av kostnadseffektiva åtgärder och styrmedel.³ För att utveckla Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden behövs en tydligare rollfördelning och inriktning på arbetet med skogens upplevelsevärden.

I redovisningen av regeringsuppdraget *En analys av styrmedel för skogens sociala värden*⁴ åtog sig Skogsstyrelsen att tillsammans med relevanta myndigheter göra en bred uttolkning och konkretisering av nuvarande politiska mål för skogens sociala värden. Skogsstyrelsens åtog sig också att tydliggöra myndighetens roll i samverkan med kommuner, regioner, länsstyrelser och andra nationella myndigheter när det gäller arbetet med skogens sociala värden.

Under 2022–2023 har Skogsstyrelsen bedrivit ett projekt för att i myndighetssamverkan uttolka målen och tydliggöra myndighetens roll. Projektet har utifrån utredningar, regeringsuppdrag, policys, mål och strategier uppdaterat grunden för myndighetens fortsatta arbete med och utveckling av skogens sociala

¹ Skogsstyrelsen 2017 Policy – Skogens sociala värden. Version 1.0 2017.

² Skogsstyrelsen 2013 Skogens sociala värden - en Kunskapssammanställning. Meddelande 2013:9.

³ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

⁴ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

värden. Projektet har också mynnat ut i en handlingsplan med prioriterade insatser för att stärka arbetet med skogens sociala värden år 2023–2025. I arbetet med att uttolka mål, roller samt att utveckla handlingsplanen har följande myndigheter, organisationer och lärosäten bidragit med värdefulla inspel: Boverket, Folkhälsomyndigheten, Naturvårdsverket, Mittuniversitet Riksantikvarieämbetet, Trafikverket, Statens Fastighetsverk och Svenskt Friluftsliv.

2 Mål för skogens sociala värden

Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden styrs av de politiska mål som uttrycks i myndighetens instruktion.⁵ De målskrivningar som vi bedömt har störst relevans för skogens sociala värden har kursiverats nedan. I kapitel 5 ges förslag på uttolkning och precisering av dessa mål med fokus på skogens sociala värden.

2.1 Skogspolitikens jämställda mål

I myndighetens instruktion 1 § står att Skogsstyrelsen är förvaltningsmyndighet för frågor om skogsbruket och har till uppgift att verka för att landets skogar sköts på ett sådant sätt att de skogspolitiska mål som beslutats av riksdagen kan uppnås.⁶

I skogspolitikens miljömål står bland annat att: *Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.*

I skogspolitikens produktionsmål står bland annat att: *Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.*

2.2 Miljökvalitetsmålet Levande skogar

I myndighetens instruktion 2 § (punkt 4–5) står det att Skogsstyrelsen ska verka för att generationsmål för miljöarbetet och miljökvalitetsmålen fastslagna av riksdagen ska nås. Myndigheten ska vid behov föreslå åtgärder för att utveckla miljöarbetet, samt samordna uppföljning, utvärdering och rapportering i fråga om miljökvalitetsmålet Levande skogar, där den centrala skrivningen för skogens sociala värden lyder:

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.⁷

I Levande skogar finns följande precisering som berör skogens sociala värden:

Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Vid sidan om Levande skogar har sju andra av Sveriges 16 miljökvalitetsmål skrivningar om friluftsliv: Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö samt Ett rikt växt- och djurliv.

2.3 Friluftslivspolitik

Det övergripande målet för friluftslivspolitik är:

⁵ Förordning 2009:1393 med instruktion för Skogsstyrelsen.

⁶ Förordning 2009:1393 med instruktion för Skogsstyrelsen.

⁷ Riksdagens definition av miljömålet. Tillgänglig: www.sverigesmiljomal.se/miljomalen/levande-skogar/ (2023-03-06).

Att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.⁸

I Skogsstyrelsens instruktion 2 § står det att myndigheten ska samordna genomförande, utveckling, uppföljning och rapportering av det mål för friluftslivspolitikerna som riksdagen har fastställt.⁹ Det är mål 4 Tillgång till natur för friluftsliv som avses. Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har delat målsvar.

I Mål 4 slår regeringen bland annat fast att:

Friluftsliv är ett allmänt intresse. Friluftslivet ska i sitt utövande ta hänsyn till markägarens och nyttjanderättsinnehavarens intressen.¹⁰

Ett mål för friluftslivspolitikerna bör vara att det finns tillgång till natur för friluftslivet. Det bör innebära att samhällsplanering och markanvändning tar hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap.¹¹

En av preciseringarna av Mål 4 lyder:

Friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap säkerställs genom hållbart brukande, fysisk planering och bevarande.¹²

2.4 Strategi för Sveriges nationella skogsprogram

Utöver Skogsstyrelsens instruktion är följande mål i Strategi för Sveriges nationella skogsprogram vägledande för myndighetens arbete med skogens sociala värden, Mål för fokusområde 2:

Målet för Mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet ska vara ökad sysselsättning, stärkt hållbar tillväxt och landsbygdsutveckling med beaktande av skogens sociala värden.¹³

⁸ Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitikerna. Skr. 2012/13:51.

⁹ Förordning 2009:1393 med instruktion för Skogsstyrelsen.

¹⁰ Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitikerna. Skr. 2012/13:51.

¹¹ Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitikerna. Skr. 2012/13:51.

¹² Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitikerna. Skr. 2012/13:51.

¹³ Regeringskansliet 2018 Strategi för Sveriges nationella skogsprogram. N2018.15.

3 Friluftslivet som allmänintresse och Mångbruksperspektiv

3.1 Två perspektiv på skogens sociala värden

Skogens sociala värden är ett paraplybegrepp som fångar fundamentala behov som människor har för sin livskvalitet, hälsa och personliga välfärd. Begreppet innefattar också värden som kan skapa inkomster, arbetstillfällen och företagande kopplat till skogen.¹⁴ Skogens sociala värden är därmed ett område som spänner över skogspolitikens både jämställda mål, produktion och miljö.

Hänsyn till skogens sociala värden är en del av det skogliga sektorsansvaret.¹⁵ Frivillighet, rådgivning, samverkan, kunskapsutveckling och -spridning är grunden för Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden. Kommunikation och dialog med skogsägare, turismentreprenörer och omgivande samhälle som skolor, kommuner med flera utgör centrala verktyg inom Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden.¹⁶

Utifrån Skogsstyrelsens instruktion¹⁷ och de politiska målen har vi identifierat **Friluftslivet som allmänintresse** respektive **Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden** som två sinsemellan kompletterande perspektiv på skogens sociala värden (Figur 1).

Perspektivet *Friluftslivet som allmänintresse* hämtar främst stöd i Skogspolitikens miljömål, miljö kvalitetsmålet Levande skogar och friluftslivspolitikens mål Tillgång till natur för friluftsliv. Fokus inom området är hänsyn och skötsel som säkerställer människors behov av och tillgång till attraktiva skogsmiljöer. Centrala målgrupper är markägare, kommuner och andra aktörer inom samhällsplanering samt skolverksamhet med inriktning mot friluftsliv och utomhuspedagogik.

Mångbruksperspektivet på skogens sociala värden hämtar främst stöd i Skogspolitikens produktionsmål och nationella skogsprogrammet Mål för fokusområde 2. Inom Mångbruksperspektivet står markägar-, yrkes- och näringslivsperspektiv på skogens upplevelsevärden i centrum. De huvudsakliga målgrupperna är skogsägare och yrkesverksamma i skogen, både privata och offentliga.

Båda perspektiven med stödjande politiska målformuleringar är lika viktiga, ska gå att förena och bidrar till att nå effektmålen i Skogsstyrelsens verksamhetsstrategi. Båda perspektiven lyfter skogsupplevelsernas roll för välbefinnande och bygger på kunskap om människors upplevelser av skogen, i hela landet, i närheten av där man bor, men också på distans. Skogsstyrelsens

¹⁴ Skogsstyrelsen 2017 Policy – Skogens sociala värden. Version 1.0 2017.

¹⁵ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

¹⁶ Skogsstyrelsen 2017 Policy – Skogens sociala värden. Version 1.0 2017.

¹⁷ Förordning 2009:1393 med instruktion för Skogsstyrelsen.

lokala förankring är viktig¹⁸ och ger förutsättningar för dialog och samverkan om skogens upplevelsevärden med kommersiella och icke-kommersiella aktörer.

Figur 1: Skogens sociala värden uppdelade i två sinsemellan kompletterande perspektiv: 1) Friluftslivet som allmänintresse, inklusive skötsel och hänsyn vid skogsbruksåtgärder, och 2) Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden, där skogsägarens drivkraft och vilja att utveckla skogens upplevelsevärden är centrala.

3.1.1 Friluftslivet som allmänintresse

Friluftslivet är ett allmänt intresse. Enligt 1§ Skogsvårdslagen ska hänsyn vid skötsel även tas till andra allmänna intressen, där friluftslivet ingår.

Den officiella svenska definitionen av friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling.¹⁹ Målet för friluftslivspolitikerna är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet.²⁰

Skogsstyrelsens ska tillsammans med Naturvårdsverket samordna genomförande, utveckling, uppföljning och rapportering av det friluftslivspolitiska målet Tillgång till natur för friluftsliv.²¹ I regeringens skrivelse *Mål för friluftslivspolitikerna* framhålls att samhällsplanering och markanvändning behöver ta hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap, samtidigt som friluftslivet i sitt utövande ska ta hänsyn till markägarens och nyttjanderättsinnehavarens intressen.²²

Kommuner, länsstyrelsernas friluftslivssamordnare samt myndighetsnätverket för friluftsliv (Naturvårdsverket samordnar) är viktiga aktörer och sammanhang för samverkan. Kommunerna har ett stort ansvar för att tillgängliggöra attraktiva natur- och kulturlandskap för friluftsliv, inte minst i tätortsnära skog. Kommunerna äger en sjättedel av skogen inom 1 km från tätort²³ medan cirka hälften av all tätortsnära skog ägs av privatpersoner. Eftersom skogsägandet är

¹⁸ Förordning 2009:1393 med instruktion för Skogsstyrelsen

¹⁹ Förordning 2010:2008 om statsbidrag till friluftslivsorganisationer.

²⁰ Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitikerna. Skr. 2012/13:51.

²¹ Förordning 2009:1393 med instruktion för Skogsstyrelsen.

²² Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitikerna. Skr. 2012/13:51.

²³ Skogsstyrelsen 2013 Skogens sociala värden – En kunskapsutvärdering. Meddelande 9-2013.

uppdelat behövs samverkan för att säkra tillgången till attraktiv skog för friluftsliv.²⁴

Skogsstyrelsen verkar för att skogar som är viktiga för allmänhetens friluftsliv kan ges en rekreationsinriktad skötsel. En rekreationsinriktad skötsel har som målsättning att tillgodose människors behov av attraktiva skogar för friluftsliv. Skötseln av dessa skogar syftar till att främja tillgången, utveckla och tillgängliggöra skogens natur-, kultur- och upplevelsevärden, och inbegriper även åtgärder som gynnar turism och virkesproduktion. Synergieffekter mellan dessa värden ska eftersträvas.²⁵

Variation bidrar positivt till skogens rekreationsvärden. Visuell mångfald är en viktig egenskap som har stor betydelse för skogsupplevelsen. Det är dock viktigt att variationen uppnås med bevarande av skogens helhet och harmoni. Framkomlighet, genomsikt och trädens ålder är några centrala element. Ju äldre och större träden blir desto mer bidrar de positivt till skogsupplevelsen.²⁶ Döda och skadade träd uppfattas ofta som negativt ur rekreationssynpunkt. Samtidigt visar studier att kunskap om den döda vedens roll för biologisk mångfald kan påverka upplevelsevärdet i en mer positiv riktning.²⁷

Friluftsliv rymmer en stor variation av aktiviteter som ställer olika krav på landskapets kvaliteter. Regeringen framhåller betydelsen av att det måste finnas en variation av miljöer att tillgå, i närheten av där människor bor, men också på distans.²⁸ Variation ger möjlighet att tillgodose behov hos grupper med olika förutsättningar, preferenser och förväntningar. Kontraster mellan olika miljöer, i olika skalor, bidrar till upplevelsevärden både när människor rör sig genom landskapet och under olika tider på året. Utifrån ett forskningsperspektiv finns flera olika sätt att mäta och definiera variation, och detta är ett område där mer forskning behövs.²⁹

Stigar och framkomlighet, kulturmiljöer, platsinformation, vattendrag, genomsikt och trädens ålder utgör övergripande egenskaper och kvalitéer som bidrar till attraktiva skogslandskap. Korta avstånd mellan platser där människor bor och skogen är den enskilt viktigaste faktorn för att skogen ska besökas ofta.³⁰ Ökade skogsskador³¹, risker för skogsbränder samt fästingburna sjukdomar³² är aspekter som kan påverka skogens attraktivitet för friluftslivet negativt. Mot bakgrund av bland annat urbanisering och skogsägande på distans finns det ett behov av att

²⁴ Stödmaterialet Tillgång till vardagsnära natur är bra för folkhälsan. Tillgänglig: www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/vardagsnara-natur (2023-04-27).

²⁵ Skogsstyrelsen 2017 Policy – Skogens sociala värden. Version 1.0 2017.

²⁶ Skogsstyrelsen 2013 Skogens sociala värden - en Kunskapssammanställning. Meddelande 2013:9

²⁷ Skogsstyrelsen 2023 Skogens rekreationsvärden – En förstudie med förslag till indikatorer. Rapport 2023/8.

²⁸ Regeringen 2012 Mål för friluftslivspolitik. Skr. 2012/13:51.

²⁹ Skogsstyrelsen 2023 Skogens rekreationsvärden – En förstudie med förslag till indikatorer. Rapport 2023/8.

³⁰ Skogsstyrelsen 2023 Skogens rekreationsvärden – En förstudie med förslag till indikatorer. Rapport 2023/8.

³¹ Skogsstyrelsen 2022 Skogsskador i Sverige 2021. Rapport 2022/06.

³² Slunge, Daniel 2017 Essays on Environmental Management and Economics: Public Health, Risk and Strategic Environmental Assessment. Avhandling Göteborgs universitet.

sprida kunskap om olika processer som formar skogen – människoskapade liksom av andra förändringsfaktorer – genom till exempel vägledningar och guidning. Skogsstyrelsen skolverksamhet är ett viktigt verktyg i det sammanhanget för att skapa kunskap om skogen och väcka intresse för utevistelse.

3.1.2 Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden

Mångbruksperspektivet på skogens sociala värden sätter fokus på skogsägares och andra yrkesverksammas upplevelser av skogsbruk, ägande samt drivkrafter att utveckla nya verksamheter med skogen som bas.

Mångbruk handlar om att skogen används för flera olika syften, såväl kommersiella som icke-kommersiella.³³ Här ingår produktion av virke, hälsa och välbefinnande, platskänsla, liksom friluftsliv, ledutveckling, besöksnäring och turism. Det kan till exempel handla om att värna och utveckla sådant som:

- tystnad³⁴
- kulturmiljövärden och biologiskt kulturarv³⁵
- bevarande, restaurering och utveckling av biologisk mångfald³⁶
- estetiska värden, renskötsel, jakt, bär- och svamplockning, fåbodbruk och betalning för ekosystemtjänster med mera³⁷

Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden riktas långsiktigt mot att främja lokal och regional utveckling, främst men inte uteslutande på landsbygden, genom att uppmärksamma människors önskan om goda boende- och närmiljöer samt att synliggöra utvecklingen av turismföretagande i skogslandskapet.³⁸

Enligt skogspolitikens produktionsmål ska skogsproduktionens inriktning ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar (med beaktande av Skogsvårdslagens krav på att ny skog ska anläggas efter avverkning och att markens virkesproducerande förmåga ska utnyttjas). Skogsstyrelsens arbete utgår från att skogsägare kan ha olika mål för sin skog.³⁹ Det är genom rådgivning, ökad kunskap och tillhandahållande av bättre beslutsunderlag som skogsägaren stimuleras att sätta sina egna mål för sitt skogsbruk.⁴⁰

Skogligt mångbruk är ett område under utveckling i fråga om definitioner, avgränsningar och praktisk relevans. Perspektivet inkluderar bland annat besöksnäring och andra verksamheter där skogens olika upplevelsevärden står i centrum, samt ”försäljning av miljönyttor” i form av kolbindning och och utveckling biodiversitetskrediter. Mångbruk är alltså inte synonymt med skogens

³³ Regeringskansliet 2018 Strategi för Sveriges nationella skogsprogram. N2018.15.

³⁴ Bjärstig, Therese, Widman, Ulrika. & Eriksson, Max 2017 Svenska skogsägares syn på skogens sociala värden. Statsvetenskapliga institutionens skriftserie 2017:1. Umeå Universitet..

³⁵ Skogsstyrelsen 2022 Policy – Kulturmiljön i skogslandskapet. Version 1.0.

³⁶ Skogsstyrelsen 2022 Policy – Biologisk mångfald. Version 1.0.

³⁷ Regeringskansliet 2018 Strategi för Sveriges nationella skogsprogram. N2018.15.

³⁸ Skogsstyrelsen 2017 Policy – Skogens sociala värden. Version 1.0 2017.

³⁹ Skogsstyrelsen 2017 Policy – Skogens sociala värden. Version 1.0 2017.

⁴⁰ Regeringskansliet 2018 Strategi för Sveriges nationella skogsprogram. N2018.15.

sociala värden. Dock är skogens upplevelsevärden en viktig del av den bredd av värden och brukningsmetoder som rymms inom skogens mångbruk. Mångbruket bidrar till en variation i landskapet som i sin tur kan bidra positivt till skogens upplevelsevärden. Därtill är markägares andra aktörers upplevelser och levda erfarenheter av skogen i egenskap av boende-, arbets- och uppväxtmiljö en av drivkrafterna för att utveckla mångbruk, som ett sätt att kunna verka i och utveckla sin närmiljö.

4 Verktyg och samverkan för skogens sociala värden

Nedan presenteras de viktigaste verktygen för Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden.

4.1 Kunskapsutveckling och – spridning

Skogsstyrelsen är en kunskapsmyndighet.⁴¹ För skogens sociala värden innebär det att myndigheten följer och bidrar till kunskapsutveckling och -spridning inom följande områden:

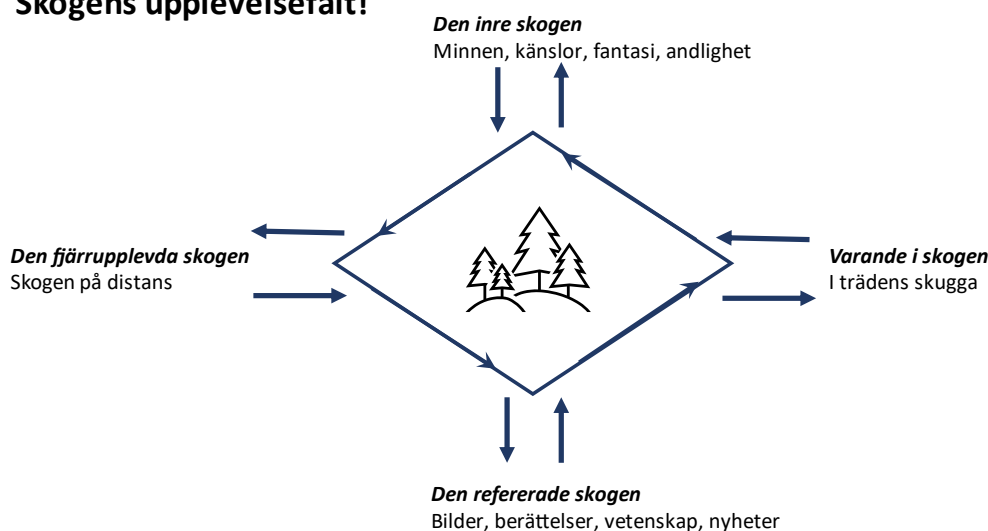
- Friluftslivsutövande: aktivitetsmönster, geografisk utbredning, allemansrättens betydelse, konflikter och nyttor.
- Skogsbrukets och skötselmetodernas påverkan på attraktivitet, tillgänglighet och attityder hos olika grupper.
- Skogsägares upplevelser av ägande, brukande och skötsel av skog samt drivkrafter och intresse för att arbeta med skogen många värden.
- Hur upplevelsevärden påverkar och påverkas av skogens olika användningsområden och värden, till exempel virkesproduktion, naturmiljö, kulturmiljö, mark och vatten, restaurering, viltfrågor, skogsskador, rennäring, friluftsliv, energi, vägar och annan infrastruktur i skogslandskapet.
- Turism, mångbrukets och friluftslivets kommersiella värden och betydelse för attraktiva boendemiljöer i hela landet.

Ett kunskapsområde som sannolikt kommer få ökad betydelse handlar om *skogsupplevelser på distans*. Begreppet *fjärrnärvaro* är ett sätt att fånga växande möjligheterna till upplevelser på distans. Fjärrnärvaro handlar om att vara mentalt närvarande på flera ställen samtidigt. Genom ”radio, telefon och tv har vi vant oss att ’uppleva’ händelser och människor på andra platser”.⁴² Frågor om fjärrnärvaros roll och konsekvenser växer i omfattning i takt med att till exempel kommunikationsinfrastruktur, fjärranalys och AI utvecklas. Denna utveckling är förstas inte begränsad till skogen. Dock är verktyg så som laserscanning och AI-verktyg betydelsefulla för att få överblick och göra analyser av Sveriges omfattande skogsmarksarealer. Mobiltelefondata kommer sannolikt att få större betydelse för att följa och analysera (skogs)upplevelser kopplat till friluftsliv och turism.

⁴¹ Skogsstyrelsen 2020 Verksamhetsstrategi 2025.

⁴² Sandell, Klas 2019 Utomhuspedagogikens utmärker. I: Olof Fastén (red.), Utomhuspedagogik. Lärmiljö, närmiljö och det utvidgade klassrummet, s. 173–201. Lund: Studentlitteratur.

Skogens upplevelsefält!

Figur. 2. Skogens upplevelsefält.

Genom modellen Skogens upplevelsefält (Figur 2) fångas fyra huvudsakliga sammanhang och förutsättningar för skogsupplevelser. Modellen kan ligga till grund för fortsatta diskussioner om och kunskapsutveckling kring vad skogsupplevelser betyder för individer, grupper och på samhällsnivå och hur de olika sammanhangen för upplevelser påverkar varandra. Huvudbudskapet som modellen förmedlar är att upplevelser av skog handlar om mer än bara upplevelser *i* skogen, det som i figuren kallas för *i trädens skugga*.⁴³ Figuren förmedlar också att upplevelser hämtade från olika sammanhang – både kroppsligt sinnliga i skogen och upplevelser förmedlade genom till exempel film – kan berika och förstärka varandra. Upplevelser hämtade från de olika sammanhangen i figuren kan i viss mån ”konkurrera” med varandra och mängden information från olika källor bidrar till en komplex *bild av hur skogen ”egentligen” är beskaffad och utvecklas*.

Sammanfattningsvis bedriver Skogsstyrelsen kunskapsutveckling och – spridning genom till exempel interna och externa utbildningar och webinarier, Skogsstyrelsens hemsida, Skogseko, förstudier, handledarstöd av kandidat- och masteruppsatser, samverkan med myndigheter och forskningsprojekt, konferenser etcetera.

4.2 Skogssektorsamverkan: Målbilder för god miljöhänsyn

Målbilderna för god miljöhänsyn för friluftsliv och rekreation bygger på samverkan mellan skogssektorns olika aktörer och är ett stöd för hänsyn till friluftsliv i samband med skogsbruksåtgärder. Målbilderna illustrerar betydelsen av närskogar, friluftsskogar, stigar och leder, uppehållsplatser, samt kommunikation vid skogsvårdsåtgärder.

⁴³ Sandberg, Mattias 2023 *I trädens skugga och på distans – skogsupplevelser i fjärrnärvarons tid*. Gleerups förlag. I: *Hållbar samhällsplanering för landsbygden - Service, infrastruktur och välfärd för goda livsvillkor*. Stenbacka, Susanne & Hermelin, Brita (red.), s. 75–90. Malmö: Gleerup.

En utvärdering av målbildsarbetet visar att samsynen har ökat mellan skogsbruk, myndigheter och ideella organisationer.⁴⁴ Det behövs dock mer underlag för att fastslå den faktiska hänsynen till friluftsliv och rekreation i samband med skogliga åtgärder.

Målbilderna tas fram av gemensamt i skogssektorn. I målbildsarbetet har Skogsstyrelsens representanter haft rollen som ordförande/sammankallande, med ansvar för administrativa frågor och framdriften i arbetet såväl i sak som process.⁴⁵

4.3 Skogssektorsamverkan: Gröna steg

Som ett led i arbetet med Levande skogar har Skogsstyrelsen tillsammans med skogssektorn utvecklat så kallade Gröna steg. De Gröna stegen ska vara motivationsskapande, relevanta och betydelsefulla för Levande skogar. Ett av de föreslagna Gröna stegen handlar om Tätortsnära skog med målet att:

”Arealen skogsmark som undantagits från virkesproduktion eller som sköts med anpassad skötsel för kombinerade mål eller förstärkt hänsyn inom tätortsnära skog ökar till år 2028.”

4.4 Myndighetssamverkan

Myndighetsnätverket för friluftsliv (Naturvårdsverket samordnar), Myndighetsgruppen för turism och besöksnäring (Tillväxtverket samordnar), samverkan nationella aktörer som arbetar med kommunikation om allemansrätten (Naturvårdsverket samordnar) och regional samverkan med Länsstyrelsernas friluftslivssamordnare är några viktiga forum för myndighetssamverkan för skogens sociala värden.

Exempel på samverkansområden är uppföljning av friluftslivspolitiken, gemensam statistik, kunskapsunderlag, stödmaterial, utbildningar, kommunikationssatsningar och webinarier.

Skogsstyrelsen bidrar i egenskap av kunskapsmyndighet med kompetens i skogsbruksfrågor och skogens sociala värden, i samverkan med flertal myndigheter, för att tillsammans kunna fånga och stötta friluftslivets bredd i termer av aktiviteter och olika landskapsavsnitt som är attraktiva för rekreation (inklusive bebyggd miljö, skyddade områden, jordbruksmark, fjäll, hav, sjöar och stränder).

4.5 Naturvårdsavtal för skogar med höga sociala värden

Naturvårdsavtal med markägare för bevarande och skötsel av skogar med höga sociala värden, utifrån de tre kriterierna: *nyttjande, kvalité och tillgänglighet* är ett verktyg för att arbeta med friluftslivet som allmänintresse. Hitintills har endast ett fåtal naturvårdsavtal för skogar med höga sociala värden inrättats.

---

⁴⁴ Skogsstyrelsen 2021 Effekter av skogssektorns gemensamma arbete med målbilder för god miljöhänsyn. Rapport 2021/10.

⁴⁵ Skogsstyrelsen 2021 Effekter av skogssektorns gemensamma arbete med målbilder för god miljöhänsyn. Rapport 2021/10.

Utöver Skogsstyrelsen kan länsstyrelserna, och även kommuner, teckna naturvårdsavtal med markägare för skogar med höga sociala värden

4.6 Regionala skogsstrategier och skogsprogrammen

Alla Sveriges län arbetar med regionala skogsstrategier och skogsprogram för att bidra till det nationella skogsprogrammet. Arbetet koordineras av respektive länsstyrelse eller region. Dialog och samverkan är nyckelord. Intressenter från skogens hela värdekedja deltar. Det regionala arbetet ska bidra till det nationella skogsprogrammets vision *”Skogen, det gröna guldets, ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi”*.

Flera initiativ inom de regionala skogsstrategierna tar sikte på Mål för fokusområde 2 med fokus på mångbruk av skog för fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet med beaktande av skogens sociala värden.

Skogsstyrelsen medverkar i arbetet med de regionala strategierna, fördelar medel till koordinering av arbetet samt utvecklar mått för uppföljning av det nationella skogsprogrammets mål.

4.7 Skogsstyrelsens skolverksamhet

Skogsstyrelsen har under lång tid bedrivit verksamhet riktad mot skolor och högskolor, bland annat genom skolskogar och inspirationsdagar för lärare och lärarstudenter. Syftet med verksamheten är att skapa kunskap och intresse för skogens många värden, bidra till jämställdhet i skogssektorn samt främja hälsa genom friluftsliv och utevistelse.

Sedan 2023 kommer Skogsstyrelsen inte längre vara en del av Skogen i Skolan. Skälen för beslutet är att förtroendet för myndighetens opartiskhet riskerar att skadas när vi tar emot bidrag från skogsnäringen och när vi ingår i Skogen i Skolans organisation och beslutande styrgrupper. För att stärka Skogsstyrelsens integritet ska myndigheten därför inte vara en del av Skogen i Skolan, men vi ska fortsätta att samverka, på liknande sätt som vi samverkar med skogsnäringen i andra sammanhang.

I regeringens skrivelse Mål för friluftslivspolitik (skr. 2012/13:51) framhålls att Naturvårdsverket i samråd med Skogsstyrelsen och Skolverket, bör vidare utveckla formerna för det genomförande och uppföljning målet Ett rikt friluftsliv inom friluftslivspolitik.

5 Mål och utvecklingsbehov för skogens sociala värden

Nedan föreslås ett antal utvecklingsbehov för att driva arbetet med skogens sociala värden framåt. Vi inleder med ett förslag på uttolkning och konkretisering av de politiska målen för skogens sociala värden som presenterades i kapitel 2. Sedan ger vi två förslag på utvecklingsbehov som bygger på de två kompletterande perspektiven på skogens sociala värden som presenterades i kapitel 3. Avslutningsvis lyfter vi fram utvecklingsbehov som Skogsstyrelsen identifierade i regeringsuppdraget *En analys av styrmedel för skogens sociala värden*.⁴⁶

5.1 Uttolkning och konkretisering av de politiska målen

Förslag: Utifrån skogspolitikens jämställda mål, miljö kvalitetsmålet Levande skogar, målen för friluftslivspolitikerna samt målen inom strategin för Sveriges nationella skogsprogram föreslår vi följande preciseringar av målen för skogens sociala värden. Målen har delats in utifrån ett övergripande mål samt mål fördelade på de två sinsemellan kompletterande perspektiv på skogens sociala värden.

Övergripande mål för skogens sociala värden

- *Skogens sociala värden i form av kommersiella och icke-kommersiella upplevelsevärden ska värnas.*

Friluftslivet som allmänintresse

- *Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande och social gemenskap, ökad kunskap om natur- och kulturlandskapet och miljö genom friluftsliv.*
- *Hänsyn bör tas till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturlandskap.*
- *Friluftslivet ska i sitt utövande ta hänsyn till markägarens och nyttjanderättsinnehavarens intressen.*

Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden

- *Handlingsfriheten för inriktning av skogsproduktion som värnar och bibehåller skogens sociala värden bör synliggöras genom ökad kunskap om skogens alla värden.*

⁴⁶ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

- *Skogens sociala värden ska beaktas vid mångbruk av skog för ökad sysselsättning och landsbygdsutveckling.*

5.2 Utvecklingsbehov identifierade i projektet

Nedan ges förslag på två insatser som bör utvecklas för att stärka arbetet med skogens sociala värden och för att bidra till effektmålen i Skogsstyrelsens verksamhetsstrategi. Det första området är främst knutet till perspektivet Friluftslivet som allmänintresse medan det andra främst är kopplat till Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden.

5.2.1 Lärandegrupper för tätortsnära skogar

Förslag: Vi har identifierat ett behov av att vidareutveckla och bilda nätverk i form av lärandegrupper med skogliga aktörer, kommuner, myndigheter och andra intressenter inom samhällsplanering med fokus på brukande, skötsel och besöksförvaltning i tätortsnära skogar.

Motivering: Syftet med lärandegrupperna är kompetensutveckling, erfarenhetsbyte och stärkt samverkan mellan myndigheter, kommuner och lokala aktörer i ett regionalt sammanhang. Rekreativ inriktad skötsel och kunskap om besöksförvaltning som är lämpliga att använda i tätortsnära skogar och andra skogar med höga sociala värden behöver spridas genom erfarenhetsutbyte. Den lokala förankringen är viktig i sammanhanget och lärandegrupperna föreslås att utifrån regional organisering träffas i fält. Ett första steg är att kartlägga redan befintliga initiativ och nätverk inom Skogsstyrelsen med fokus på brukande och skötsel av tätortsnära skogar.

Det långsiktiga målet med förslaget är att främja tillgång till *attraktiv skog för friluftsliv, utveckla synergier och förebygga konflikter* mellan olika intressen, samt att ta till vara och utveckla skogens roll i *samhällsplanering med beaktande av bland annat klimatanpassning och risker, biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt kulturmiljöns bidrag till attraktivare skogar och livsmiljöer.*

Regeln 3-30-300 har fått stor spridning inom samhällsplanering, både internationellt och i Sverige, och bidrar sannolikt till en ökad efterfråga på kompetens om träd och skötsel av tätortsnära skog för hälsa och klimatanpassning. Denna tumregel för träd och grönska föreslår att människor bör kunna se minst tre träd från bostaden, att det ska finnas minst 30 % krontäckning på bostadsområdesnivå och att det inte ska vara längre än 300 meter till ett grönområde av hög kvalitet.⁴⁷ Även skogens och trädens roll för stadsklimat samt risker kopplade till skogsskador, brand och storm skapar ett behov av ökad samverkan och kunskapsutbyte mellan Skogsstyrelsen och olika aktörer inom samhällsplaneringen.⁴⁸ Förslaget är också i linje med det behov av samordning och samverkan mellan olika planeringsaktörer - nationellt, regionalt och

⁴⁷ Konijnendijk van den Bosch, Cecil 2021 Promoting health and wellbeing through urban forests – Introducing the 3-30-300 rule. Tillgänglig: <https://iucnurbanalliance.org/promoting-health-and-wellbeing-through-urban-forests-introducing-the-3-30-300-rule/> (2023-05-08).

⁴⁸ SLU 2022 En bättre skog för Sundsvalls kommuns alla invånare. SLU-Nyhet. Tillgänglig: <https://www.slu.se/ew-nyheter/2022/3/alternativa-skotselstrategier-i-tatortsnara-skog-for-sundsvalls-kommun/> (2023-05-05).

kommuner som identifierats i Miljömålsrådsprojektet Ramverk för fysisk planering.⁴⁹

5.2.2 Värdekedjor för mångbruk och upplevelsevärden

Förslag: Vi har identifierat ett behov av att Skogsstyrelsen utvecklar sin kompetens inom skogens mångbruk med beaktande av hur skogens upplevelsevärden kan kopplas till skogens hela värdekedja, med särskild inriktning mot landsbygdsutveckling.

Motivering: Mångbruksperspektivet på skogens sociala värden är ett område där Skogsstyrelsens roll och ansvar behöver tydliggöras och stärkas för att svara upp mot efterfrågan från skogsägare, sektorn och andra aktörer inom området. Det finns flera olika initiativ för att skapa nya affärsmodeller och värdekedjor i skogen, till exempel:

- förslag om nya affärsmodeller för biologisk mångfald i fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålen 2023⁵⁰ och forskning om biodiversitetskrediter⁵¹
- kvalitetsvirke för byggnadsvård och material från skogen till slöjd⁵²
- olika initiativ för att utveckla besöksnäring samt tillgängliggöra och sprida kunskap om brukandets roll för bevarandet och utvecklingen av landskapets natur- och kulturmiljövärden inom till exempel Världsarv, Biosfärsområden, fåbodemiljöer, kulturresevat etc.⁵³

Mot denna bakgrund finns det behov att utveckla kunskap om hur skogens sociala värden som en del av skogens mångbruk kan bidra till värden för skogsägare, företagare, yrkesverksamma, boende och besökare. Kunskap om detta område kan bland annat bidra med underlag till den ny modell och standard för skoglig planering som Skogsstyrelsen i samverkan med skogssektorn och andra intressenter ska ta fram på uppdrag av regeringen.⁵⁴

5.3 Utvecklingsbehov identifierade i tidigare utredningar

5.3.1 Kommunikations- och rådgivningsinsatser

Förslag: Skogsstyrelsen avser att dels synliggöra erbjudandet med kostnadsfri rådgivning kring skogens sociala värden, dels vidareutveckla kostnadseffektiva,

⁴⁹ Boverket 2022 Ramverk för nationell planering - Förslag till utvecklad nationell planering i Sverige. Slutrapport mars 2022. Rapport 2022:05

⁵⁰ Skogsstyrelsen 2022 Levande skogar Fördjupad utvärdering 2023. Rapport 2022/12.

⁵¹ Holmlund, Aleksandra, Lundmark, Tomas & Pilstjärna, Martin (2023) Finansieringsmodeller för rikare biologisk mångfald. Tillgänglig: <https://www.biodiversitycredits.se/> (2023-05-09).

⁵² Skogsstyrelsen 2023 Ett mer variationsrikt skogsbruk. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/projekt/ett-mer-variationsrikt-skogsbruk/> (2023-05-05).

⁵³ Unesco 2022 Samarbete mellan Biosfärområde Voxnadalen och Världsarvet Hälsingegårdarna. Tillgänglig: <https://unesco.se/samarbete-mellan-biosfaromrade-voxnadalen-och-varldsarvet-halsingegardarna> (2023-05-09).

⁵⁴ Skogsstyrelsen 2022 Utveckla skoglig planering genom digitalisering. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/om-oss/var-verksamhet/regeringsuppdrag/utveckla-skoglig-planering-genom-digitalisering/> (2023-05-09).

---

digitala och fält/platsförlagda kommunikations- och rådgivningsinsatser inom området skogens sociala värden. Det är viktigt att mäta effekterna av denna åtgärd.⁵⁵

Motivering: Det finns ett behov att belysa bredden i skogens sociala värden för skogsägare och andra inom sektorn, bland annat för att möta efterfrågan på kunskap hos skogsägare för vilka upplevelsevärden, kommersiella och icke-kommersiella, är viktigt för brukande och skötsel.

Även yrkesverksamma i skogssektorn behöver få bättre kunskaper kring skogens sociala värden. De yrkesverksamma i skogssektorn är viktiga för att nå ut till skogsägarna.

5.3.2 Officiell statistik om skogens sociala värden

Förslag: Skogsstyrelsen avser att årligen ta fram officiell statistik kring skogens sociala värden i form av en statistikprodukt inom ramen för uppdraget i statistikförordningen och den officiella statistiken.⁵⁶

Motivering: Skogsstyrelsen är en så kallad statistikansvarig myndighet för den officiella statistiken. Ansvaret gäller tre områden varav ett är Miljö och sociala frågor i skogsbruket.

Som ett sätt att följa utvecklingen i den tätortsnära skogen har Skogsstyrelsen under 2021 tagit fram statistik för tätortsnära föryngringsavverkningar inom 300, 1000 och 3000 meter. Statistiken sträcker sig tillbaka till år 2009/2010. Under 2023 kommer ytterligare statistik för tätortsnära skogar att tas fram som beskriver deras skogliga egenskaper samt hur de ägs och brukas. Förstudien Skogens rekreationsvärden⁵⁷ är ett viktigt underlag för statistik- och indikatorutveckling inom friluftsliv, rekreation och naturturism inom ramen för bland annat uppföljning av målen för skogens sociala värden. I förstudien föreslås indikatorer baserat på fyra perspektiv av begreppet rekreationsvärde utifrån dimensionerna *skogsperspektiv-utövarperspektiv* respektive *potentiellt-realiserat* (Tabell 1).

---

⁵⁵ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

⁵⁶ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

⁵⁷ Skogsstyrelsen 2023 Skogens rekreationsvärden – En förstudie med förslag till indikatorer. Rapport 2023/8.

Tabell 1. Förslag till indikatorer baserat på fyra perspektiv av begreppet rekreativsvärde.⁵⁸

Rekreativsvärde	A. Skogen	B. Utövaren
1. Potentiellt	1A.1 Skogens egenskaper <ul style="list-style-type: none"> • Förekomst av gamla träd • Täthet 	1B.1 Förekomst av skogar med rekreativsvärden på olika avstånd från bostaden. 1B.2 Kännedom om skogar med rekreativsvärden
	1A.2 Omgivningens egenskaper och påverkan <ul style="list-style-type: none"> • Närhet till vatten • Buller 	
	1A.3 Infrastruktur för rekreation <ul style="list-style-type: none"> • Stigar, leder • Anläggningar m.m. • Information 	
	1A.4 Lokalisering i relation till potentiella rekreativsvärden	
2. Realiserat	2A.1 Besöksfrekvens <i>i en viss skog</i>	2B.1 Besöksfrekvens <i>för en viss utövare</i>
	2A.2 Upplevt värde av vistelser <i>i en viss skog</i>	2B.2 Upplevt värde av vistelser <i>i skog för en viss utövare</i>

Utveckling av statistik och indikatorer inom skogens sociala värden är viktig för att kunna följa trender inom skogens upplevelsevärden och hur de utvecklas över tid. Att inte ha statistik om skogens sociala värden betyder att det saknas ett viktigt beslutsunderlag när denna fråga behandlas på politisk eller myndighetsnivå eller bland skogsägare och andra intressenter. Saknas objektiv statistik finns också en risk att frågan förminskas eller nedprioriteras.⁵⁹

5.3.3 Uppföljning av Skogsstyrelsens interna arbete

Förslag: Skogsstyrelsen avser att utveckla en bättre uppföljning av hur det interna arbetet med skogens sociala värden utvecklas, både kvantitativt och kvalitativt, fördelat på olika styrmedel och åtgärder.⁶⁰

Motivering: Idag saknas statistik om Skogsstyrelsens interna arbete med skogens sociala värden. Det går till exempel inte att få fram data på hur mycket resurser som läggs på arbete med skogens sociala värden. För att kunna följa upp och utvärdera det interna arbetet behöver statistiken förbättras. Detta är viktigt både i

⁵⁸ Skogsstyrelsen 2023 Skogens rekreativsvärden – En förstudie med förslag till indikatorer. Rapport 2023/8.

⁵⁹ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

⁶⁰ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

utvärdering och rapportering kring arbetet med skogens sociala värden på Skogsstyrelsen men också för att kunna ha beslutsunderlag vid framtida planering och budgetarbete.

5.3.4 Skogsvårdslagen

Förslag: Skogsstyrelsen ser över föreskrifter och allmänna råd till Skogsvårdslagen med vissa intervall. I samband med en sådan översyn avser Skogsstyrelsens att även se över föreskrifter och allmänna råd kopplade till skogens sociala värden. Inför en sådan översyn kan det även finnas behov av en förstudie för att mer i detalj utreda möjligheterna med föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen för att tillgodose skogens sociala värden. I utredningen bör även ingå att analysera om det är möjligt att ställa högre krav på offentliga skogsägare.

Motivering: De sociala värdena har en svagare ställning i skogsvårdslagstiftningen än skogsbiologiska värden och produktionsvärden. Med stöd av det bemyndigande Skogsstyrelsen har i 30 § SvL och 30 § skogsvårdsförordningen är det möjligt att utfärda föreskrifter om hänsyn vid skötsel av skog för att främja sociala värden.⁶¹

---

⁶¹ Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.

6 Avslutande diskussion

Bakgrunden till den här rapporten är ett behov av uttolkning och konkretisering av målen för skogens sociala värden.⁶² Slutsatsen är att de politiska målen för skogens sociala värden, som de uttrycks i Skogsstyrelsens instruktion och Nationella skogsprogrammet, ger en grund för att peka ut två perspektiv: **Friluftslivet som allmänintresse** och **Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden**.

Friluftslivet som allmänintresse har varit det dominerande perspektivet inom Skogsstyrelsens uttolkning och arbete med skogens sociala värden. Fokus har legat på skogar som besöks av många människor, ofta den tätortsnära skogen. Praktiskt arbetar dock Skogsstyrelsen i en begränsad omfattning med tillsyn och rådgivning i tätortsnära skogar. Det finns således ett behov av att myndigheten utvecklar sina kontakter och samverkan med kommuner, som är centrala aktörer för att främja friluftslivet i tätortsnära skogar, men också för att förvalta det egna skogsbeståndet i ett föränderligt klimat och med ökade risker kopplade till skador och bränder.

Mångbruksperspektivet på skogens sociala värden är ett område där Skogsstyrelsens roll och ansvar behöver tydliggöras och stärkas för att svara upp mot efterfrågan från skogsägare och sektorn inom området. Genom Mångbruksperspektiv på skogens sociala värden lyfts bredden inom skogens sociala värden. Mångbruk med beaktande av skogens sociala värden är ett politiskt mål enligt strategin för det Nationella skogsprogrammet. Skogligt mångbruk är också ett förhållningssätt till ägande, produkter och tjänster som många skogsägare söker kunskap om.

Rapporten har vidare fastslagit att frivillighet, rådgivning, samverkan och kunskapsutveckling är grunden för Skogsstyrelsens arbete med skogens sociala värden. Målbilder för god miljöhänsyn, Naturvårdsavtal för skogar med höga sociala värden samt myndighetens medverkan i samhällsplaneringen är viktiga verktyg och sammanhang för fortsatt utveckling av skogens sociala värden.

Sammanfattningsvis har skogens sociala värden varit ett område utan tydlig hemvist inom Skogsstyrelsens centrala processer. För att utveckla arbetet bör frågor om skogens upplevelsevärden i högre utsträckning integreras inom myndighetens olika processer. Det är viktigt att framhäva synergierna mellan styrmedel och skogliga åtgärder som gynnar upplevelsevärden såväl som andra egenskaper och kvalitéer i skogen. Skogens upplevelsevärden kan förhöjas med minimal insats inom flera skogliga åtgärder som främjar produktion, miljötillståndet och kulturmiljö. Med små anpassningar, till exempel genom att värna och röja stigar och utblickar i landskapet kan skogens sociala värden kombineras med och bli en naturlig del av skötsel av skog för många olika mål.

---

⁶² Skogsstyrelsen 2018 En analys av styrmedel för skogens sociala värden. Rapport 2018/7.